

The Seeds of Democracy

โพธิ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ถนนพระจันทร์

เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร

เกือบทั้งหมดของต้นโพธิ์ที่มีความสำคัญและอยู่ในการจดจำของคนไทยมักเกี่ยวข้องกับศาสนา นับตั้งแต่พระศรีมหาโพธิ์อันเป็นสถานที่แห่งการตรัสรู้และบรรพชาของพระพุทธเจ้า ไปจนถึงโพธิ์เศียรพระแห่งวัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์พระนครคีรีอยุธยา โบสถ์ปรกโพธิ์ในวัดบางกุ้ง จังหวัดสมุทรสงคราม และต้นโพธิ์น้อยใหญ่ในวัดอีกหลายแห่ง

คงมีโพธิ์เก่าแก่กลางลานหน้าคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ต้นเดียวเท่านั้นที่ผูกโยงกับเรื่องราวของโลกอย่างประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาเกือบครึ่งศตวรรษ

ไม่มีใครทราบความเป็นมาที่แน่ชัด แต่เป็นไปได้ว่าโพธิ์ยืนต้นอยู่ตรงนี้ตั้งแต่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์จะซื้อที่ดินจากกระทรวงกลาโหม จากหลักฐานภาพถ่ายเก่าก็ปรากฏต้นโพธิ์ยืนโดดเด่นก่อนการสร้างอาคารของคณะศิลปศาสตร์ด้วยซ้ำ จึงค่อนข้างแน่นอนว่าอายุมากกว่ามหาวิทยาลัยริมน้ำเจ้าพระยาแห่งนี้ ซึ่งสถาปนาขึ้นเมื่อปี 2477 บางแหล่งประเมินว่าน่าจะเกิดในสมัยที่บริเวณดังกล่าวยังเป็นเขตวังหน้า แต่ก็มีอาจพิสูจน์ได้

ในเช้าวันที่ 9 ตุลาคม 2516 เป็นครั้งแรกที่ลานโพธิ์แห่งนี้ถูกใช้เป็นสถานที่ชุมนุมทางการเมือง เมื่อกลุ่มนิสิตนักศึกษาออกมาเคลื่อนไหวและอภิปรายโจมตีรัฐบาลอย่างเผด็จการ เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลทหารของจอมพล ถนอม กิตติขจร ออกจากอำนาจ และให้ปล่อยตัวกลุ่มผู้เรียกร้องรัฐธรรมนูญจำนวน 13 คน ที่โดนตำรวจจับกุมไปก่อนหน้านี้ ประชาชนเข้าร่วมการชุมนุมเพิ่มจากหลักพันเป็นเรือนหมื่น จนแน่นเต็มพื้นที่ ก่อนที่กลุ่มคนหลายแสนจะเคลื่อนขบวนในช่วงเที่ยงของวันที่ 13 ตุลาคม ผ่านอนุสาวรีย์ประชาธิปไตยสู่ลานพระบรมรูปทรงม้า และเกิดเหตุการณ์ปะทะซึ่งลูกหลานบานปลายในวันถัดมา

นับจากนั้นเป็นเวลาสามปีเกือบจะพอดี ช่วงเที่ยงของวันที่ 4 ตุลาคม 2519 กลุ่มนักศึกษารวมศาสตร์ใช้ลานโพธิ์เป็นสถานที่แสดงละครล้อการเมือง โดยหนังสือพิมพ์ดาวสยาม กรอบข่ายของวันรุ่งขึ้นตีพิมพ์ภาพการแสดงที่ผ่านการตกแต่งแล้ว เพื่อสร้างเรื่องบิดเบือนและโจมตีขบวนการนักศึกษาว่าจ้องใจมีนพระบรมเดชาภาพ สามารถปลุกระดมมวลชนฝ่ายขวาให้ลุกฮือเข้าล้อมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตามมาด้วยการล้อมปราบสังหารนักศึกษาและประชาชนอย่างโหดเหี้ยมในช่วงเช้าตรู่ของวันที่ 6 ตุลาคม ...หลายเหตุการณ์วิปริตในครั้งนั้นเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาโพธิ์ใหญ่ต้นนี้

The Seeds of Democracy

ลานโพธิ์กลับมามีบทบาทอีกครั้งในช่วงปี 2534-2535 เริ่มด้วยการชุมนุมใหญ่เพื่อคัดค้านรัฐธรรมนูญปี 2534 ซึ่งเปิดช่องให้คณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (รสช.) ที่เข้ายึดอำนาจเมื่อต้นปีกลับมาสืบทอดอำนาจได้ และในเดือนมีนาคม 2535 เมื่อพลเอก สุจินดา คราประยูร ตอบรับคำเชิญนั่งเก้าอ้นายกรัฐมนตรี การชุมนุมคัดค้านจึงเริ่มขึ้นที่ที่ลานโพธิ์ในช่วงเย็นวันที่ 7 เมษายน 2535 กระแสความไม่พอใจลุกลามรวดเร็วนำมาซึ่งการรวมตัวชุมนุมในหลายพื้นที่ ก่อนที่รัฐบาลจะส่งกำลังทหารและตำรวจเข้าสลายการชุมนุม กลายเป็นเหตุการณ์ 'พฤษภาทมิฬ' ที่มีผู้เสียชีวิต บาดเจ็บ และสูญหายจำนวนมาก ประวัติศาสตร์การเมืองสามครั้งใหญ่ ของประเทศไทยล้วนมีจุดเริ่มต้นจากกิจกรรม ณ ลานโพธิ์แห่งธรรมศาสตร์ จึงไม่แปลกที่โพธิ์ต้นนี้จะกลายเป็นสัญลักษณ์ร่วมเส้นทางประชาธิปไตยของชาวธรรมศาสตร์และประชาชนไทยจวบจนปัจจุบัน

ขณะที่ถนนสายประชาธิปไตยของไทยยังคงขรุขระอยู่ภายใต้วงจรแห่งการเลือกตั้งและรัฐประหาร ชีวิตต้นโพธิ์ซึ่งสูงเทียบเท่าอาคาร 6-7 ชั้น ไซ้จะราบรื่น เพราะต้องผ่านความบอบช้ำไม่แพ้ประวัติศาสตร์การเมืองไทย เริ่มจากการสำรวจพบโพรงกลวงภายในลำต้น ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องจับปูนปิดเพื่อป้องกันสัตว์ต่างๆ เข้าไปซ่อนอาศัย กระทั่งช่วงปี 2556-2557 ก็พบรอยแตกบนปูนฉาบซึ่งอาจเกิดการไหลเอวตามแรงลมหรือการเจริญเติบโตของต้นโพธิ์เอง ทำให้มีน้ำซึมเข้ามาในโพรงจนเนื้อไม้ผุเสียหาย

อาการบาดเจ็บดังกล่าวได้รับการเยียวยาตามหลักวิชาการเป็นครั้งแรกด้วยการร้อยเคมิตั้ง ปาดเนื้อเยื่อตายออก แล้วใส่ยาฆ่าเชื้อ ตามด้วยน้ำยารักษาเนื้อไม้ ไซ้ตะแกรงเหล็กเป็นโครงแล้วจับปูนปิดแผล พร้อมกับตกแต่งกิ่งเรือนยอดเพื่อลดภาระน้ำหนักที่ลำต้นต้องแบกรับและป้องกันการโค่นล้มระหว่างรับการรักษาพยาบาล

หลังจากวันนั้นสุขภาพของต้นโพธิ์ก็ดีขึ้นเรื่อยๆ แม้เรือนยอดในวันนั้นจะค่อนข้างโปร่งโล่ง พุ่มใบไม่เต็มแน่นเหมือนในอดีต เนื่องจากโดนตัดแต่งอยู่เป็นระยะเพื่อไม่ให้กิ่งก้านใหญ่หรือมีน้ำหนักมากเกินไปอันจะเพิ่มความเสี่ยงหักงอและกิ่งแตกฉีกบนเนื้อไม้ให้ต้องเยียวยา โดยรวมแล้วสุขภาพของต้นโพธิ์นับว่าอยู่ในเกณฑ์สมบูรณ์ดี

...เช่นเดียวกับประเทศไทย ที่ประชาชนคงต้องช่วยกันบำรุงรักษาและเยียวยาบดแผลอย่างแข็งขันและเข้าอกเข้าใจ เพื่อให้ผืนดินนี้เต็มตระหนักรู้ไปด้วยต้นไม้มิ่งประชาธิปไตยไปช้านาน

